

<p>לבריאות והצלחת שמואל בן זכריה וקלרה אידל. מרים בת יהושע ומרתא וצאצאיהם חגית בת מרים ושמואל. פתחיה בן חנה ויאיר וילדיהם: דרור, הלל, אשר, ישי, רות. עודד בן מרים ושמואל. מעין רבקה בת אורלי ואפרים וילדיהם: ידידיה, רננה, שירה, אמונה, צורי. תמר בת מרים ושמואל. רועי בן שרה ומשה. ובתם: אמונה מרתה לרפואת חיים שמואל בן סימה לעילוי נשמת פרל בת רבקה ע"ה</p>

<p>לעילוי נשמת אלישבע שולביץ ע"ה בת יבלחט"א יעקב אליהו ושרה הורביץ</p>

<p>לעילוי נשמת הבחור שמואל אלעזר ז"ל בן יבלחט"א נתן ואביבה הורביץ</p>

מלמדים את הקטנה שתמאן

האשה מתקדשת לאיש מהתורה להיות אשתו כשהיא גדולה, ויש לה דעת להתקדש על ידי עצמה, או כשהיא קטנה, ויש לה אב, שאביה יכול לקבל את קידושיה, ועל ידו היא מתקדשת לבעלה. כמבואר במסכת קידושין.

וקטנה יתומה שאין לה אב, אינה יכולה להתקדש לבעל מהתורה, אבל חכמים תיקנו לה קידושין מדבריהם. וקידושין אלה, מאחר שאינם של תורה, כל זמן שהיא קטנה יכולה היא לצאת מהם גם בלא גט, וזאת על ידי מיאון, שתאמר איני רוצה בבעלי.

ואם היו שני אחים נשואים לשתי אחיות גדולות, שנישואי שתיהן מהתורה, ומת אחד מהאחים בלא בנים, אשתו פטורה מיבום או חליצה. כי אצל האח הנותר היא אחות אשתו ואין אדם יכול לייבם את אחות אשתו, האסורה עליו באיסור כרת.

וכשהיו שני אחים נשואים לשתי אחיות, ורק אחת מהן גדולה, שרק נישואין שלה מהתורה, ואחת קטנה שנישואין שלה מדרבנן. אם מת בעל הגדולה, אשתו אינה נפטרת מהיבום, כי מהתורה אצל האח המייבם אין זו אחות אשתו, שהרי מהתורה אשתו אינה נשואה לו כלל, ולכן אשת המת זקוקה לו לייבום.

ולדעת רבי אליעזר, כדי שלא ייבם את אחות אשתו, מלמדים את אשתו שתמאן, ותצא ממנו בלא גט, וכך תוכל אחותנה להתייבם.

אבל לא יוציא את אשתו בגט, כי אם יגרש אותה, אף שיהיו הגירושין מדרבנן בלבד, מכל מקום היא נקראת גרושה, ואין אדם מייבם את אחות גרושתו.

ואמר רב יהודה אמר שמואל שהלכה כרבי אליעזר.

ורק בסדר טהרות אמר רב יהודה אמר שמואל שהלכה כרבי אליעזר בארבע דברים בלבד, אבל בשאר סדרים הלכה כמותו בדברים נוספים וזה אחד מהם.

ואמנם היה מקום להסתפק בכונת רב יהודה אמר שמואל שאמר הלכה כרבי אליעזר בארבע מקומות בסדר טהרות. האם הכוונה היא שרק בארבע

מקומות בסדר טהרות הלכה כמותו, אבל בשאר מקומות אין הלכה כמותו כלל. או שבסדר טהרות הלכה כמותו בארבע מקומות, אבל בשאר סדרים הלכה כמותו בעוד מקומות.

וממה שפסק כמותו לעניין מיאון, אין להביא ראיה שלדבריו מחוץ לסדר טהרות הלכה כרבי אליעזר בעוד מקומות, כי אפשר דווקא לעניין מיאון פסק כמותו, משום שיש תנאים נוספים שדעתם כן, [רבי אלעזר בן שמוע, שאומר שתמיד ראוי למאן קטנות (ואם כן אין דעתו ממש כרבי אליעזר), ורבי יהודה בן בבא, שאומר, באופן הזה ראוי למאן קטנות, (ממש כדעת רבי אליעזר)], אבל כרבי אליעזר לבדו אין הלכה כלל בשאר מקומות.

ומכל מקום האמת היא כמו שנתבאר, שבשאר סדרים יש עוד מקומות שהלכה כרבי אליעזר, שכן מצינו לעניין חלה, שפסק כרבי אליעזר לבדו כמבואר להלן.

צירוף לחלה על ידי סל

כלל בידינו שעיסה שיש בה קמח בשיעור של חמשת רבעים של קב, כלומר קב ורבע חייבת בהפרשת חלה.

ומי שלש שיעור כזה של קמח שלא בעיסה אחת, אלא עשה מספר עיסות קטנות אינו מתחייב בחלה עד שתהיה כל העיסה יחד.

ורבי אליעזר אומר שהעיסות מצטרפות להתחייב בחלה, לא רק כשלוש את כולן יחד, אלא גם אם לש כמה עיסות קטנות, ואחר האפייה נתן את כולן יחד לכלי אחד, הכלי מצרף את כולן להיחשב כעיסה אחת, ומתחייב בהפרשת חלה.

ואמר רב יהודה אמר שמואל שהלכה כרבי אליעזר.

ורק בסדר טהרות אמר רב יהודה אמר שמואל שהלכה כרבי אליעזר בארבע דברים בלבד, אבל בשאר סדרים הלכה כמותו בדברים נוספים וזה אחד מהם.

עדויות רבי יהודה בן בבא

רבי יהודה בן בבא העיד על חמש הלכות שקיבל מרבותיו :

א. ממאנים את הקטנות – כלומר, כדעת רבי אליעזר, שאם היה אחד נשוי קטנה נישואיה מדרבנן, והזקקה לו אחותה לייבום מהתורה, מלמדים את אשתו למאן, כדי שיוכל לייבם את אחותה.

ב. משיאים את האשה על פי עד אחד - כלומר אף על פי שלכל עדויות צריכים שני עדים כשרים, תקנת חכמים היא שמי שהלך בעלה למדינת הים, ובא עד אחד והעיד עליו שמת, אשתו מותרת להינשא לאחרים.

ג. נסקל תרנגול בירושלים על שהרג את הנפש – כלומר, הכתובים המלמדים על כך ששור שהרג נסקל, "וְכִי יִגַח שׂוֹר אֶת אִישׁ אוֹ אֵת אִשָּׁה וַיָּמֹת סָקוֹל יִסָּקֵל הַשׂוֹר ... וְאִם יִגַח שׂוֹר נֶגַח הוּא מִתְמַל שְׁלֶשֶׁם ... וְהָמִית אִישׁ אוֹ אִשָּׁה הַשׂוֹר יִסָּקֵל וְגַם בְּעֵלְיוֹ יוּמָת" (שמות כא, כח-ט), אין הכוונה בהם שדווקא שור שהרג אדם דינו כן, אלא כל בעלי חיים דינם שווה לעניין זה, ולכן גם תרנגול שהרג נפש יסקל.

ד. יין בן ארבעים יום נתסך על גבי המזבח – כלומר, כלל בדינו שאין להביא לנסכים יין מגתו קודם שתסס, שנאמר "הַסֵּךְ יִסָּךְ שֶׁכַר לֵה" (במדבר כח, ז), ללמד, שיש להביא יין משכר, ואין היין משכר אלא לאחר שתסס. ומעדונו של רבי יהודה בן בבא בתירא למדנו, שיש בן ארבעים יום כבר תסס וכשר לנסכים.

ה. תמיד של שחר קרב בארבע שעות – שכן נחלקו חכמים במסכת ברכות אם תמיד של שחר קרב עד ארבע שעות ביום (=שליש היום) או עד חצות היום. ורבי יהודה בן בבא העיד שתמיד של שחר קרב לכל המאוחר עד ארבע שעות.

שביעית, כי השרף היוצא ממנו אינו נחשב פרי של אותו העץ, אלא נוזל של העץ עצמו, ולעצים עצמם אין קדושת שביעית.

ואמר רבי פדת בנו של רבי אלעזר בן פדת, תנא קמא שאומר שיש לקטף קדושת שביעית הוא רבי אליעזר, כפי שיתבאר להלן.

ואמר רבי זירא, שמדברי רבי פדת ומדברי רבי אלעזר אביו, למדנו, שאין בקטף קדושת שביעית. שכן רבי פדת אמר, שמי שאוסר קטף הוא רבי אליעזר. ורבי אלעזר אמר שהלכה כרבי אליעזר רק בארבע דברים במסכת טהרות. ומכאן שאין הלכה כרבי אליעזר במה שאמר במסכת שביעית שיש לקטף קדושת שביעית.

הבדלה בתפילת ערבית של מוצאי שבת

הכל מודים, שיש לומר הבדלה בתפילת ערבית של מוצאי שבת, [אתה חוננתנו", שאומר בה ענייני הבדלה].

לדעת תנא קמא במסכת ברכות, אומר את ההבדלה בתוך ברכת חונן הדעת.

לדעת רבי עקיבא, אומר את ההבדלה כברכה רביעית בפני עצמה בין ברכת הא-ל הקדוש לברכת חונן הדעת.

ולדעת רבי אליעזר, אומר את ההבדלה בתוך ברכת מודים.

ואמר רבי אלעזר בן פדת שהלכה בזה כרבי אליעזר, והטעם לכך כי גם רבי חנינא בן גמליאל אומר כן. אבל אם רק רבי אליעזר היה אומר כן לא היה פוסק רבי אלעזר כמותו שהרי לדעתו הלכה כרבי אליעזר רק בארבעה דברים במסכת טהרות.

תפילות יום הכפורים

ביום הכיפורים מתפללים חמש תפילות: **ערבית, שחרית, מוסף, מנחה ונעילה.**

וכל תפילות עמידה של יום הכיפורים שוות בזה, יש בהן שבע ברכות [אבות, גבורות, קדושת ה', קדושת היום, עבודה, הודאה, ושלום], ומתוודה בתפילה.

ונחלקו חכמים לעניין תפילת ערבית של מוצאי יום הכפורים.

לדעת תנא קמא בברייתא, הקלו בה חכמים להתפלל גם בה תפילת עמידה של שבע ברכות, שאומר אבות, גבורות וקדושת השם, כסדרן, ולאחר מכן אומר ברכת הבינונו, שכוללת את כל הברכות האמצעיות, ושוב אומר עבודה, הודאה, ושלום כסדרן.

ולדברי רבי חנינא בן גמליאל משום אבותיו, מתפלל בה שמונה עשרה ברכות מלאות, משום שצריך לומר ברכת הבדלה בחונן הדעת, ואם יאמר ברכת הבינונו, לא יאמר ברכת חונן הדעת ולא יוכל לומר הבדלה.

אמנם דעת רבי חנינא בן גמליאל עצמו שאומר הבדלה בברכת הודעה ואם כן יכול להתפלל שבע ברכות, ויאמר הבדלה בהודעה.

עשיית גבינה על ידי קטף של ערלה

אחת הדרכים לעשות גבינה היא לתת בחלב שרף של קטף שהוא מעמיד את

דעת רבי אלעזר בן פדת

נתבאר שלדברי רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי אליעזר בארבע מקומות בסדר טהרות, אבל בשאר סדרים הלכה כמותו בדברים נוספים.

ולעומת זאת, לדברי רבי אלעזר בן פדת, הלכה כרבי אליעזר בארבע מקומות בסדר טהרות בלבד. ומחוץ לסדר טהרות אין הלכה כמותו כלל אלא בדברים שיש תנאים נוספים שדעתם כדעתו כמו לעניין מיאון [לעיל] והבדלה [להלן].

שביעית וביעור בוורד וכופר ולטום וקטף

מבואר במסכת שביעית, שארבעה מיני בשמים אלה: וורד וכופר ולטום וקטף. יש לפרי שלהם קדושת שביעית כשאר פירות שביעית.

ולכן יש לנהוג בהם ובדמיהם קדושת שביעית, [כגון שיש להפקיר את הפירות הללו בשביעית, ואסור לעשות בהם או בדמיהם סחורה].

וכן נוהג בהם ובדמיהם דין ביעור, כפירות שביעית, [שמשהה שאינם מצוים עוד בשדה לחיה, יש לבער אותם גם מן הבית].

והנה, קטף הנוצר כאן הוא עץ, שיוצא ממנו מעין נוזל סמיך הקרוי נטף, ולפי מה שנתבאר יש לאותו שרף קדושת שביעית, כי אותו שרף נחשב לפרי הקטף.

ורבי שמעון חולק על כך במסכת שביעית, ואומר שאין לקטף קדושת

החלב ועושה אותו גבינה.

ונחלקו חכמים מה דין גבינה שנעשית משרף של עץ שהוא ערלה.

לדעת רבי אליעזר, שרף של קטף נחשב כפרי הקטף, ומאחר שערלה נוהגת בפירות האילן, הגבינה שנעשית על ידי שרף של ערלה הרי היא כגבינה שנעשית על ידי פרי ערלה ואסורה באיסור ערלה.

וחכמים חולקים ואומרים, ששרף של קטף אינו נחשב כפרי הקטף, ואין בו איסור ערלה, ולכן גם הגבינה שנעשית על ידו אינה נאסרת.

יש אומרים, שחכמים חולקים על רבי אליעזר לעניין השרף שיוצא מהעץ עצמו, אבל לעניין השרף שיוצא מפירות העץ, מודים גם הם שהוא נחשב כפרי, וגבינה הנעשית ממנו כשהוא ערלה נאסרת. וכן אמר רבי יהושע, שמעתי בפירוש, שהמעמיד בשרף העלים בשרף העיקרים מותר, בשרף הפגים אסור, מפני שהוא פרי.

ויש אומרים שחכמים חולקים על רבי אליעזר בכל אופן, אלא שרבי אליעזר אמר להם לחכמים, גם לפי שיטתכם ששרף אינו נחשב כפרי האילן, אפשר להבין את סברתכם לעניין השרף שיוצא מעץ שיש לו פירות, שאז השרף אינו נחשב כפירות אותו עץ, אבל עץ שאינו עושה פירות, יש לכם להסכים איתי שהשרף היוצא ממנו נחשב לפירותיו, וגבינה הנעשית ממנו כשהוא ערלה נאסרת.

בתולת דמים דיה שעתה

כבר נתבאר, שבתולת דמים, כלומר אשה שעדיין לא ראתה דם נידות, כשתראה דם נידות פעם ראשונה אינה מטמאה למפרע כאשר נשים אלא טמאה רק משעת הראייה.

ואמרו שכן הדין גם אם נישאת, וראתה דם של בעילה ראשונה של נישואין, או אם ילדה, וראתה דם מחמת הלידה, כל זמן שלא ראתה דם נידות, היא נקראת בתולת דמים וכשתראה פעם ראשונה דם נידות תהיה טמאה משעת הראייה ולא למפרע.

בתולת אדם

בתולת אדם, היא אשה שעדיין לא נבעלה לשום אדם. ונאמרו בגמרא שני עניינים בהם יש חשיבות לכך שהאשה בתולה.

א. לעניין מה שאמרה תורה לכהן גדול, "והוא אִשָּׁה בְּתוּלָהָ יִקְחָ" (ויקרא כא, יט), שכהן גדול מצווה לשאת אשה בתולה ולא בעולה.

ב. לעניין כתובת האשה, שבתולה שנישאת כתובתה מאתים זוז, ובעולה שנישאת כתובתה מאה זוז בלבד.

בתולת קרקע

בתולת קרקע, היא קרקע שמעולם לא נעבדה. ונאמרו בגמרא שני עניינים בהם יש חשיבות לכך שהקרקע בתולה.

א. לעניין מה שאמרה תורה, שאם נמצא חלל באדמה ואין ידוע מי הרג אותו, שמביאים עגלה ועורפים את ראשה בנחל איתן, ואותו נחל איתן צריך להיות קרקע בתולה שנאמר "והורדו זקני העיר ההוא את העגלה אל

נחל איתן אשר לא יעבד בו ולא יזרע ויערפו שם את העגלה בנחל" (דברים כא, ד).

ב. לעניין מקח וממכר, שאם התחייב המוכר לתת קרקע בתולה עליו לתת קרקע שמעולם לא נעבדה. שהיא משובחת יותר.

ושנינו בברייתא, שבתולת קרקע, היא לדוגמה, אדמה שמעלה רששים, כלומר אבנים דקות אי"נ רגבי אדמה קשים, ואין בה עפר תחוח ורך, שהתרכך כבר על ידי מחרישה.

ואם נמצא בה חרס, בידוע שנעבדה, שאם לא נאבדה מהיכן הגיע החרס לתוכה.

דוגמה נוספת לבתולת קרקע, קרקע סלעית שבוודאי לא נחרשה מעולם.

בתולת שקמה

השקמה הוא אילן שרגילים לקצוץ את ענפיו כדי שיחזור ויוציא ענפים אחרים, ובתולת שקמה היא שקמה שמעולם לא נקצצה. ונאמרו בגמרא שני עניינים בהם יש חשיבות לכך שהשקמה בתולה.

א. לעניין מקח וממכר, שאם התחייב המוכר לתת בתולת שקמה עליו לתת שקמה שמעולם לא נקצצה. שהיא קלה יותר להיקצץ משקמה שכבר נעשית עבה על ידי קציצות קודמות.

ב. לעניין שביעית, שאסור לקצוץ בתולת שקמה בשביעית מפני שהדבר נחשב כעבודה, שבכך הוא מעבה את השקמה.

שלוש בתולות הן

רב כהנא שנה ברייתא בה מנו שלוש מיני בתולות, בתולת אדם, בתולת קרקע, ובתולת שקמה. ולא מנו יחד איתן את בתולת הדמים.

לדברי רב נחמן בר יצחק, הברייתא הזכירה רק שלוש בתולות, כי רק שלוש אלה נקראות בתולות ללא תוספת [=לית ליהו שם לוואי], שסתם "בתולה" בנשים היא בתולת אדם, [וכן קרקע בתולה, וכן שקמה בתולה], אבל בתולת דמים אינה נקראית "בתולה" אלא בתולת דמים.

לדברי רב ששת בריה דרב אידי, הברייתא הזכירה רק שלוש בתולות, כי שלוש אלה שוות בכך שהן מאבדות את בתוליהם על ידי מעשה, בשונה מבתולת דמים, שמאבדת את בתוליה בלא שום מעשה שתעשה, שראיית הדם מעצמה באה ולא על ידי מעשה כלשהו.

לדברי רבי חנינא בריה דרב איקא, הברייתא הזכירה רק שלוש בתולות, כי שלוש אלה שוות בכך שכשהן מאבדות את בתוליהם אינם חוזרות לעולם למצב הראשון, בשונה מבתולת דמים, שכשהיא נעשית זקינה ששוב אינה רואה דם חוזרת למצבה הראשון להיות מסולקת דמים ואינה מטמאה למפרע.

לדברי רבינא, הברייתא הזכירה רק שלוש בתולות, כי שלוש אלה שוות בכך שאדם חפץ בהן בתולים, בשונה מבתולת דמים, שאין אדם זה משנה לאדם אם הוא נושא בתולת דמים או לא. אי נמי בשונה מבתולת דמים, שאין אדם חפץ בה כלל.

לא טוב לשאת בתולת דמים

טוב יותר לשאת אשה שראתה כבר דם נידה. **שכך אמר רבי חייא, כשם שהשאור יפה לעיסה, שהוא גורם לה שתתפתח, כך דמים יפים לאשה,** שהם מועילים לה לפרות ולרבות. **וכן שנינו משמו של רבי מאיר כל אשה שדמיה מרובים בניה מרובים.**

מעוברת דיה שעתה

כבר נתבאר, שאשה מעוברת, **כשתראה דם נידות** אינה מטמאה למפרע כשאר נשים אלא **טמאה רק משעת הראייה**, וזאת משום שמעוברת היא בחזקת מסולקת דמים, ואין לה חזקה שבוודאי תראה.

ואמרו **שאשה מעוברת נחשבת כמסולקת דמים משעה שהוכר עוברת** כלומר משעה שניתן לדעת שהיא מעוברת.

ואמר סומכוס משום רבי מאיר, שהעובר ניכר לאחר שלשה חדשים, וזכר לדבר מהכתוב "וַיְהִי כַּמִּשְׁלֹשׁ חֳדָשִׁים וַיִּגַּד לַיהוָה לְאִמּוֹ וַיִּנְתֵּן תְּמִיר פֶּלֶתֶד וְגַם הִנֵּה הָרָה לְזַנּוּנִים וַיֹּאמֶר הַיְהוָה הוֹצִיאֶיהָ וְתִשְׁרֶף" (בראשית לח, כז), הרי שלאחר שלושה חודשים כבר הוכר שהיא הרה.

ומכל מקום אין זו ראייה גמורה, שכן מהכתוב הזה היה ניתן ללמוד שההריון ניכר לאחר שליש מתקופת ההריון. ואצל תמר, שהיה הריונה תשעה חודשים, הוכר ההריון לאחר שלושה חודשים. אבל מי שיוולדת לשבעה חודשים, הריונה ניכר כבר לאחר חודשיים ועשרה ימים.

אך האמת היא שבין זו ובין זו ההריון ניכר בהן לאחר שלושה חודשים.

מעוברת רוח

נתבאר, שמעוברת, משעה שהוכר הריונה, אם ראתה דם, מטמאת רק משעת הראייה ולא למפרע.

ומבואר בבבלי, שכן הדין גם אם לבסוף הפילה רוח או כל דבר שאינו וולד בר קיימא, אין אומרים התברר שאין זה הריון ומטמאה למפרע, אלא גם בהריון כזה היא **מסולקת דמים ואינה מטמאה למפרע.**

וזכר לדבר, שגם היריון של רוח נקרא הריון שנאמר "הָרִינוּ חֲלֹנוּ כְּמוֹ יִלְדָנוּ רִיחַ" שיעת בל נעשה אֶרֶץ וּבֵל יִפְלוּ יִשְׁבִּי תִבְלִי" (ישעיהו כו, יח), כלומר, היינו בהריון, וחלינו וילדנו רוח, הרי שגם הריון שבסופו יולדת רוח נקרא הריון.

ומכל מקום אין זו ראייה גמורה, שכן הכתוב הזה מדבר בזכרים, ולא בהריון של נשים.

ומסקנת הגמרא, שלכל דיני התורה, מי שמעוברת שהפילה רוח ולא וולד אינה נידונית כיוולדת, ולכן מי שראתה דם בימים שבהם הדם מטמא אותה להיות זבה ובתוך כך הפילה רוח היא טמאה זבה ואין דינה כיוולדת שטהורה מטומאת זיבה.

ורק לעניין זה, דין מעוברת רוח כדין מעוברת וולד, שאם ראתה דם אינה מטמאה למפרע.

לדברי רב פפי, הסיבה לכך היא, משום שטומאת האשה למפרע אינה מהתורה אלא מדברי חכמים, והם הקלו בטומאתם, שלא רק מעוברת וולד אינה מטמאה למפרע, אלא גם מעוברת רוח אינה מטמאה למפרע.

ולדברי רב פפא יש טעם מהותי לכך, שכן הסיבה שמעוברת וולד אינה מטמאה למפרע משום שלמעשה מחמת ההריון ראשה ואבריה כבדים עליה והיא מסולקת דמים, וטעם זה ישנו גם במעוברת רוח שראשה ואבריה כבדים והיא מסולקת דמים.